урахуванням «генерального плану» всієї театральної події і за різноманітними просторовими моделями. Множинні метафоричні пари («місто – вистава», «місто – текст», «вистава – текст») утворюють складну смислову мережу «місто-вистава-текст». Саме в її чарунках оживає примарний, але від цього не менш ефективний за своїм впливом урбаністичний простір сучасної драми.

Список джерел

1. Кабанова И. Геокритика и современные подходы к художественному пространству в литературе. *Миргород*. 2018. № 1(11). С.39–52.
2. Паві П. Словник театру. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 640 с.
3. Поляков М.Я. Театр и его знаковая система. *Теория театра. Академические тетради*. Вып. 7. М., 2001. С. 62-92.
4. Muchembled R. Orgasm and the West. Cambridge: Polity Press, 2008. 224p.
5. Ubersfeld A. Lire le théâtre I. Paris: Belin, 1996. 316 p.

Завадська В. В.,
канд. філол. наук., доцент кафедри української мови,
літератури та культури,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ТОПОНІМІЧНА ОСНОВА МІСЬКОГО МЕМОРАТУ

У сучасній культурі велику увагу приділяють так званому міському дискурсу, що відбувається на різних рівнях: від виробничо-економічного, політичного до філософсько-мистецького, культурологічного. Українська фольклористика не стала винятком. Питанню міського фольклору та неофольклору приділяло увагу чимало дослідників, які розглядали різні аспекти творення і побутування міського етнокультурного комплексу: О. Брицина, І. Головаха, В. Давидюк, М. Дмитренко, Л. Іваннікова, О. Івановська, Р. Кирчів, М. Красіков, Л. Халюк, О. Чебанюк та ін. Проте Наталя Лисюк у монографії «Постфольклор в Україні» стверджує, що «міський фольклор належить до найменш розробленої ділянки вітчизняної фольклористики» [3, с. 3], пояснюючи це відсутністю системного підходу до збирання та дослідження міських фольклорних текстів. У роботі дослідниця намагається систематизувати й узагальнити міський фольклор, користуючись різними критеріями: жанрова приналежність, соціальна та професійна приналежність творців неофольклору, різні типи обрядових практик, комунікативні ситуації тощо. Окремий підрозділ присвячено опису київського неофольклорного тексту, де подано зразки топонімічних легенд, міських анекдотів, містичних оповідок, забобонів, чуток, паремій та ін.

Особливе місце у міському дискурсі займає так званий мемуарний наратив – спогад. Наталя Лисюк відносить сюди «сімейні перекази та

меморати, усні родоводи, автобіографічні оповіді, побутові стереотипні оповідання (бувальщини) про «випадки з життя» <…>, страшні та смішні історії, байки про знайомих» [3, с. 275-276]. Одразу зауважимо: ми не ставимо тут завдання розглядати жанрові особливості наративу – питання це надзвичайно широке, неоднозначне й потребує докладного вивчення. Наразі критерії художньої цінності меморатів є умовними й суб'єктивними з погляду різних дослідників [4, с. 436; 1, с. 17]. З нашого погляду, будь-який мемонаратив (особливо якщо він неодноразово повторювався оповідачем і перетворився на фабулат) містить елемент колективного підсвідомого, відтворює загальні настанови часу, професії, соціальної групи або, як у нашому випадку, певної міської спільноти тощо. Тому сучасники не можуть об'єктивно сказати, чи буде запис-спогад мати цінність (художню, історичну, фольклорну чи загальнокультурологічну), скажімо, через 100 років. На цій підставі вважаємо, що будь-який меморат, оформлений як зв'язний наратив, вартий уваги. Матеріалом для цих тез стали записи наративів-меморатів, що мають «відсилку» до міського топосу. Вибір цей не випадковий: увага до міського минулого, «раньшего времени» сьогодні особливо актуалізувалася: численні літературні конкурси спогадів про місто («Як тебе не любити…», «Місто каштанового щастя»); поява цілого масиву літератури публіцистичного характеру, де описується суб'єктивне сприйняття міста людиною або ж колективні проекти, присвячені рецепції міста (наприклад, IX Всеукраїнська наукова конференція «Київ і кияни у соціокультурному просторі України: історія міського повсякдення», що відбуватиметься 20.05.2020 у Київському університеті імені Бориса Грінченка) і т. п.

Ми окреслимо лише особливості тих спогадів, що безпосередньо стосуються міського хронотопу – спогадів про те, яким місто було колись, так званого «міського наративу». Такі меморати є важливою складовою міфологізації міста з боку оповідача й творення образу міста в уяві безпосереднього слухача (глобально – у майбутньому, шляхом подальшого відтворення меморату і переходу його у хронікат). Отже, метою даних тез є окреслити певні спільні для міського меморату особливості, пов'язані із топосом.

1. Мемуарні наративи нерідко мають традиційний казково-оповідний зачин, пов'язаний із конкретною місцевістю, як правило, дуже локальною (*Ось колись тут…, Коли я була молодою, на цьому місці був…, Коли ми тут жили…, Тут колись було…*) і спрямовані у «прекрасне минуле», незважаючи на те, що події, про які йдеться далі, часто не мають позитивного наповнення. З нашого погляду, такий початок є своєрідним риторичним прийомом, характерним для фольклорної традиції загалом. Оповідач із задоволенням починає розповідати, а чарівна вступна фраза налаштовує слухача на приємне та цікаве проведення часу.

2. Мемуарна розповідь може виникнути раптово. «Зачіпки» для цього можуть бути різні, але деякі повторюються найчастіше. Наводимо їх у порядку зменшення частотності. Отже, спровокувати спогади про минуле міста можуть:

- зв'язок із міським топосом. Багато розповідей починаються із «географічної зачіпки», із того, яким було місце у місті, коли людина переїхала сюди або за дитинства оповідача;

- друга не менш частотна причина для початку спогадів – це знищення зелених насаджень міста: від окремих дерев та прибудинкових палісадів до великих парків, скверів. Часто навіть весняне обрізування дерев стає приводом для мемуарної розповіді, у якій докладно описано, які дерева/кущі, де росли; але загалом ці спогади стосуються дитинства, коли *«Мы лазили на ту шелковицу»* або *«Весной все дети, ну и я ж тоже там, стояли кверху ж…ой возле той канавы под той сиренью».* Оскільки йдеться саме про міський спогад, можливо, саме через загальний брак рослинності у місті кожний куточок зелені сприймався як окремий локус;

- більш індивідуалізованими є спогади, пов'язані з місцями, де мешкали родичі (район, вулиця, будинок або місце, де стояв будинок);

- нарешті, спричинити мемуарний наратив можуть глобальні зміни обрису міста: зникнення або перебудова великих (або знакових для оповідача) споруд: заводів, ринків, церков, шкіл, набагато рідше – цвинтарів.

3. Обов'язково після топонімічного вступу йде частина: «я-місто» (про життя оповідача у той час, у тому місці, у якийсь часовий проміжок); «вони-місто» (якась історія з участю знайомої/незнайомої людини, розповідь про родичів) або відхід в іншу тему-розповідь.

4. Топонімічні епізоди з'являються протягом розповіді, творячи своєрідну «географію», дорожню карту оповідача. Саме вони допомагають відновлювати сюжет, орієнтуватися у плані розповіді, надають їй цілісності. Про цю особливість говорить український дослідник Максим Карповець у своїй ґрунтовній культурологічній роботі «Місто як світ людського буття» услід за Мішелем де Серто, який застосовує дуже влучний, з нашого погляду, термін «просторові історії»: «У міру того, як люди прокладають собі шлях із однієї точки міста до іншої, вони створюють особисті маршрути, що наповнені смислом» [2, с. 42].

Усе вищезгадане разом творить міфологему міста, яка надалі може закріплюватися матеріальними символами абсолютно різного типу. Такими знаками-маркерами певного міста традиційно можуть бути:

- міські пам'ятки, у тому числі пам'ятники;

- характерні повторювані дійства, що з часом набирають ритуалізованого характеру й асоціюються із певним містом (наприклад: «Гуморина» в Одесі, парад у Києві, карнавал у Венеції, бійка томатами у Буньйолі);

- створення наступних вербальних наративів, пов'язаних із містом (міських легенд, побрехеньок, анекдотів тощо);

- використання особливих слів, що вживається лише у цьому місті, або характерного койне (наприклад, слово *парадне* і досі вживається у Києві на позначення під'їзду будинка);

- навіть живі істоти, що творять урбаністичний образ: коти (без них важко уявити, наприклад Ригу чи Одесу), собаки, «міські божевільні» та диваки, видатні особистості, студенти в університетських містах.

Цей перелік далекий до завершення. Сучасність наповнює міста новими формами образотворення (графіті, специфічні кав'ярні, арт-, спортоб'єкти тощо) – словом, сюди входить усе, що надає місту його неповторного колориту, «родзинки», робить його не схожим на інші міста світу.

Таким чином, згадка про місто виконує роль своєрідної декорації для спогадів, і доволі рідко є метою розповіді (якщо тільки оповідач не краєзнавець, і мова не йде предметно про певну міську локацію).

Список джерел

1. Давидюк Л. Наративний дискурс усних неказкових оповідань. *Science and Education a New Dimension*. Philology, V(39), Issue: 143, 2017 URL: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/l._davydiuk_narrative_discourse_of_oral_non-fairy_short_stories.pdf (дата звернення: 27.04.2020).

2. Карповець М. Місто як світ людського буття : монографія. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 258 с.URL: https://eprints.oa.edu.ua/4727/1/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C_%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.pdf (дата звернення: 23.04.2020).

3. Лисюк Н. А. Постфольклор в Україні. К. : [Агентство «Україна»], 2012. 348 с.

4. Мишанич С. Українська неказкова проза // *Фольклористичні та літературознавчі праці* : Том 2. Донецьк : Донецький національний університет, 2003. С. 427–442.

Зінчина О. Б.,
канд. соціол. наук, доцент кафедри філософії і політології,
Рудь Д. В.,
студентка 2-го курсу факультету менеджменту,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова, Україна

ІМІДЖ МІСТА ЯК ФАКТОР ЙОГО РОЗВИТКУ

Територіальна конкуренція стає характерною рисою світової економіки, концентруючи маркетинговий підхід в управлінні містом. Міста вступають в суперництво за людський капітал, тобто кваліфікованих фахівців, талановитих вчених і видатних діячів мистецтва; за залучення приватних і державних інвестицій в економіку; за участь у масштабних програмах і проєктах; за отримання держзамовлень для підприємств; за туристичні потоки і споживачів товарів і послуг власного виробництва [2].